

Детермінанти динаміки мотивації вивчення японської мови студентами мовних ВНЗ України

О.В. Асадчих^{1*}, О.О. Хамрай²

¹ Інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

² Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України, м. Київ, Україна

*Corresponding author: asadchih@gmail.com

Paper received 19.05.15; Accepted for publication 30.05.15.

Анотація. У статті аналізуються чинники мотивації вивчення японської мови українськими студентами, досліджуються питання динаміки мотивації до вступу у мовний ВУЗ України та після набуття досвіду навчання у Вузах, а також розглядаються причини змін мотиваційного компоненту.

Ключові слова: мотивація вивчення японської мови, детермінанти та динаміка мотивації, стандарти навчання японської мови Японської Фундації, стандарти навчання японської мови Токійського університету іноземних мов

Постановка проблеми. Оскільки Україна підтримує широкі зв'язки з багатьма зарубіжними країнами, збільшується кількість підприємств, які працюють із закордонними партнерами, в Україні відбуваються динамічні зміни перетворення у політичному, соціально-економічному і культурному житті, оволодіння іноземною мовою в системі вищої освіти стає все актуальнішим питанням в сучасному суспільстві.

На особливу увагу заслуговує дослідження питання про мотивацію навчання східних мов, а саме японської, оскільки викладання й вивчення японської мови в Україні стає дедалі популярнішим. Управління мотивацією під час навчання японської мови є однією з головних проблем методики викладання японської мови для студентів мовних ВНЗ України.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Мотивацію вивчення іноземної мови можна вважати одним з найважливіших факторів, що стимулюють процес іншомовного мовленнєвого спілкування. Дослідженнями питань мотивації вивчення іноземних мов займалися: І.О. Зимня, Н.В. Косарева, Л.Д. Столяренко, П.М. Якобсон, Р. Гарднер тощо [1; 2; 3; 4; 5].

Проблема мотивації існує в навчанні будь-якого предмету, але особливо гостро вона постає під час вивчення іноземної мови, оскільки навчання саме цього предмету вимагає від студента наявності певної бази і спеціальних комунікативних здібностей. Зазвичай, це викликає в студентів певні труднощі і мотивація зменшується. Тому, якщо вважати мотивацію однією з найважливіших рушійних сил у вивченні іноземної мови, слід підкреслити, що мотиви відносяться до внутрішньої сфери особистості і визначаються її внутрішніми спонуканнями. Звідси всі труднощі щодо стимулювання мотивації ззовні, адже людина буде в змозі вивчити іноземну мову лише за умови, що сама відчуватиме необхідність у цьому, або, інакше кажучи, буде мотивована. У зв'язку з цим перед викладачем стоїть нелегка задача створити умови іншомовного спілкування в процесі навчання іноземної мови, які були б максимально наближені до природних умов. Сучасні психологи і педагоги одногласно висловлюють думку про те, що якість виконання діяльності та її результат залежать, передусім, від спонукання і потреб окремого індивіда, його мотивації. Саме мотивація викликає цілеспрямовану активність людини, яка визначає вибір засобів і прийомів, їх упорядкування з метою досягнення цілей. Тому мотивація виступає своєрідним «пусковим меха-

нізмом» будь-якої людської діяльності (за І.О. Зимньою) [1]. Підтримує мотивацію реальний, поетапний і кінцевий успіх. Якщо успіху немає, то це неминуче призводить до згасання мотивації, що негативно позначається на виконанні діяльності.

Як відомо, мотивація – спонукання до дії, динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, який керує поведінкою людини, визначає його спрямованість, організованість, активність та усталеність; здатність людини задовольняти свої потреби у дії. Пошук шляхів вирішення питання про мотивацію навчання стає можливим у плані досліджень напрямку, де вивчаються психологічні основи мотивації. На думку І.О. Зимньої, мотив – це те, що пояснює характер даної мовленнєвої дії, тоді як комунікативний намір висловлює те, яку комунікативну ціль переслідує той, хто говорить, плануючи ту чи іншу форму впливу на того, хто слухає [2].

Багато дослідників, вивчаючи характер спонукальних сил особистості і способи їх регуляції у навчанні, встановили різноманіття мотиваційної сфери людини, її складну структуру. По-перше, на неї можуть впливати соціальні мотиви, які визначаються потребами суспільства. Вони складають у своїй сукупності зовнішню мотивацію, яка існує у двох різновидах: як широка соціальна і вузько особистісна мотивація.

По-друге, на мотиваційно-спонукальну сферу людини може впливати і характер діяльності. Це так звана внутрішня мотивація, і її підвидом є мотивація успішності. Зовнішня і внутрішня мотивація можуть мати позитивний і негативний характер [5].

У процесі навчання дуже важливу роль відіграє рівень професійно-педагогічного спілкування викладача. На думку І.О. Зимньої, «...розкутість, відсутність страху, позитивне ставлення до викладача, навчання, прагнення до доброзичливого взаєморозуміння в групі – результат обраного викладачем правильного стилю спілкування» [1, с. 158]. Автор також зауважує, що як би змістовно і методично правильно не був організований сам навчальний процес, він може бути зведений нанівець при неадекватному стилі педагогічного спілкування.

Л.Д. Столяренко зазначає, що значна частина педагогічних труднощів обумовлена не стільки недоліками наукової і методичної підготовки викладачів, скільки деформацією сфери професійно-педагогічного спілкування [4].

Р. Гарднер вважає, що тільки за наявності сформованої інтегративної мотивації можливий реальний успіх у вивченні іноземної мови, оскільки неможливо досягти успіху у оволодінні тим, що викликає байдужість, а тим більше тим, що не подобається. Однак задля того, щоб позитивне ставлення до мови та культури певного народу виникло, навряд чи можна знайти інший шлях, ніж забезпечення позитивних емоцій у тих, хто навчається.

Метою статті є аналіз мотивації вивчення японської мови українськими студентами, дослідження питання динаміки мотивації до вступу у мовний ВУЗ України та після набуття досвіду навчання у Вузах, а також виявлення причин зміни мотиваційного компоненту.

Виклад основного матеріалу. Нині зростає рівень інтелектуальних запитів студентів і, водночас, з'являються нові технології навчання, з якими має бути ознайомлений кожний майбутній фахівець.

Щоб виконати завдання, які поставили перед вищою школою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача і студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність молоді, оскільки саме життя довело, що тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справді її здобутком.

Піднімаючи питання про навчання будь-якої іноземної мови, необхідно звертати увагу на забезпечення процесу викладання навчально-методичною літературою. Якщо говорити про навчання японської мови, то слід зазначити, що існує досить велика кількість методичних посібників з викладання японської мови, виданих у Японії, з коментарями англійською мовою. Проте, подібна література не покриває всіх потреб при вивченні японської мови саме українськими студентами. Доводиться враховувати й той факт, що у викладацькій практиці українських викладачів відсутній багатий експериментальний досвід, як з погляду побудови системи навчання, так і з погляду використання в навчальному процесі найбільш ефективних методичних прийомів і способів навчання.

Всі труднощі вивчення японської мови україномовними студентами породжені глибокими розходженнями в мовних системах, які є відбиттям різних культур. На думку деяких лінгвістів, основна проблема полягає в тім, що японська мова, як система, багато в чому зберігає риси й властивості мови, отже, у неї домінують комунікативні мотиви, і багато явищ як у лексичі, так й у граматиці можуть бути пояснені тільки з погляду теорії комунікації.

Звідси, загалом, безуспішні спроби сформувати у студентів цілісне уявлення про систему мови на основі правил та виключень, як це зазвичай практикується при вивченні західноєвропейських мов, тому що в японській мові, при такому підході, виключень виявляється більше, ніж правил. Такі труднощі збільшуються також за умови відсутності спеціальних досліджень, які не тільки називали б явища мови, як це має місце зараз, але й пояснювали б їх.

Навчання японської мови у ВНЗ України орієнтовано на підготовку фахівців, що володіють японською мовою на рівні, необхідному для розуміння суспільно-політичної й соціально-побутової інформації, ус-

ного перекладу переговорів і письмового перекладу документів, для встановлення ділових контактів із представниками країни досліджуваної мови. Це означає й методичну концепцію навчального процесу, що полягає в комунікативно-когнітивному підході до вивчення японської мови.

На відміну від європейських мов, східним мовам, а особливо мовам з ієрогліфічною писемністю, притаманний ряд специфічних особливостей, які необхідно враховувати при організації навчального процесу. Виходячи із цих особливостей – вивчення ієрогліфів японської мови вимагає застосування особливих підходів. Сучасна японська мова перенасичена труднощами й виключеннями, навіть виходячи з того факту, що в японській мові 2 абетки, що є незвичним для сприйняття студентами, які вивчають дану мову.

Далі зупинимось на питанні мотивації вивчення східних мов в Україні. Існує велика кількість причин, які стимулюють вивчення східних мов, а саме: розвиток приватного бізнесу і економіки в країнах Сходу, прогрес розвитку торгівельно-промислових відносин, перспективна освіта, багата культура та історія східних країн, прогресуюча поширеність східних мов у світі. Також до мотивації вивчення східних мов українськими студентами можна віднести: екзотичність, оригінальність, рідкісність спеціальності та мови зокрема; невелика кількість спеціалістів; зацікавленість поп-культурою східних країн; високий попит на фахівців східних мов; отримання подвійної спеціальності; можливість працювати або навчатися за кордоном. Окремо, хотілося б звернути більшу увагу та детальніше розглянути мотивацію вивчення японської мови українськими студентами. Як свідчать статистичні дані Японської Фундації, яка проводить регулярний моніторинг питань, пов'язаних з проблемами викладання й вивчення японської мови в світі, станом на 2012 рік мотивацію вивчення японської мови в Україні складають: 1) інтерес до культури та економіки Японії, 2) інтерес до японської мови як лінгвістичної дисципліни та 3) навчання в японських Вузах або подальше працевлаштування, пов'язане із використанням японської мови [7]. Ми маємо на меті простежити динаміку мотивації вивчення японської мови студентами мовних ВНЗ України. При чому нас цікавить питання, чи залишається та ж сама мотивація вивчення японської мови у студентів, які провчили вже декілька років в університетах України і мають досвід перебування на навчанні в Японії такою ж самою, якою вона буда до вступу у мовний ВУЗ України, чи можливо мотивація змінюється. У випадку, якщо мотивація змінюється, що детермінує такі зміни. З метою визначення детермінантів динаміки мотивації вивчення японської мови студентами мовних ВНЗ України нами було проведено анкетування 387 студентів, які вивчають японську мову в університетах Києва, Львова та Харкова. Анкета містила 11 запитань, умовно поділених на 4 блоки: 1) історія вивчення японської мови (протягом якого часу, за якими підручниками), 2) мотивація вивчення (до вступу в ВУЗ та після набуття досвіду навчання, плани на майбутнє), 3) труднощі оволодіння японською мовою та 4) методичні проблеми викладання й вивчення японської мови.

Одержані результати свідчать, що мотивація вивчення японської мови до вступу в ВУЗ та за період навчання значно змінюється. Розглянемо детальніше результати анкетування студентів. Перш за все, зупинимось саме на питанні мотивації вивчення японської мови.

До вступу у ВУЗ головним чином переважали два критерії, що впливали на вибір навчання саме японської мови серед інших східних мов – це лінгвістичний критерій, а саме: бажання вивчити японську мову або стати перекладачем, та культурологічний критерій, який заохочував вивчення поп-культури та літератури Японії (аніме, манга тощо). Детальна інформація про кількість студентів із вищезазначеними відповідями подано у вигляді рисунка 1.

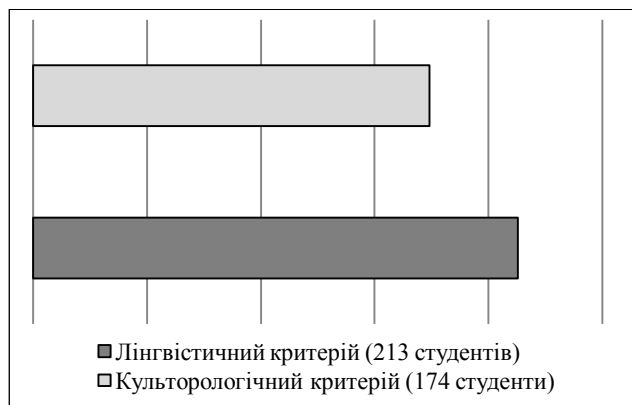

Рис. 1. Мотивація вивчення японської мови до вступу у ВУЗ (результати анкетування)

Рис. 2. Мотивація вивчення японської мови після вступу у ВУЗ (результати анкетування)

Однак, як свідчать дані анкетування, після набуття досвіду навчання мотивація значною мірою змінюється. Усвідомлюючи реальний стан речей на ринку праці, серед основних критеріїв мотивації домінують 4 головних, на першому місці – це продовження навчання вже у Вузах Японії, на другому – бажання стати викладачем, на третьому місці – це бажання досліджувати японську мову, літературу та методику їх викладання в Україні, тобто стати науковцем, а також мета стати перекладачем. Причому така тенденція простежується серед студентів-японістів усіх регіонів України. Рисунок 2 відображає вищезазначені відповіді.

Якщо проаналізувати реальні потреби студентів у вивченні японської мови і методику викладання японської мови, яка, переважним чином, використовується в мовних навчальних закладах України, то можна зробити висновки, що ця методика не зовсім задовольняє мотиваційні потреби студентів. Конкретизуємо нашу думку щодо неповного задоволення мотиваційних потреб студентів. Згідно з результатами анкетування, кінцевою метою навчання японської мови студенти бачать продовження навчання в Японії, отримання диплому викладача та дослідника, а вже тільки потім перекладача. Проте, методика викладання японської мови, яка переважним чином використовується в Вузах України, передбачає навчання суто функціонального аспекту японської мови, а саме: розвиток мовленнєвих умінь говоріння, читання, аудіювання і письма, використовуючи при цьому стандарти з навчання японської мови, які розробила Японська Фундація (JF Standard for Japanese-Language Education 2010) [8]. Однак, для того, щоб стати науковцем-дослідником, а також викладачем японської мови та для того, щоб скласти іспити для навчання в Вузах Японії, володіти лише функціональним аспектом японської мови замало. Тут постає питання про академічний рівень японської мови, а, судячи з результатів анкетування студентів, досвід навчання академічної японської мови здобули лише 5 студентів з опитаних 387, і 3 з яких саме під час навчання в Японії, тобто лише 2 людини мають досвід навчання академічної японської в Україні.

З цієї причини вважаємо **актуальним** дослідити питання навчання академічної японської мови, взявши при цьому до уваги стандарти навчання японської мови Токійського університету іноземних мов (JLC Japanese Standards Skill Chart 2011) [6], а також пропонуємо внести суттєві зміни до існуючих курсів з викладання японської мови для студентів мовних ВНЗ України.

Перспективу дослідження вбачаємо в розробці системи навчання японської мови для академічних цілей студентів мовних ВНЗ України.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Зимняя И.А. Педагогическая психология / Зимняя И.А. – М.: Логос, 2004. – 384 с.
- [2] Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / Зимняя И.А. – М.: Просвещение, 1985. – 160 с.
- [3] Косарева Н.В. Психологическая мотивация изучения иностранного языка в неязыковом вузе / Н.В. Косарева // Российское право в интернете. – 2008. – № 02. – С. 57–63.
- [4] Столяренко Л.Д. Педагогическая психология / Столяренко Л.Д. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 544 с.
- [5] Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / Якобсон П. М. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
- [6] JLC Japanese Standards Skill Chart / Japanese Language Center for International Students of Tokyo University of Foreign Studies. – Tokyo, 2011. – 15 p.
- [7] URL <http://www.jpfi.go.jp/japanese/survey/country/2013/ukraine.html>
- [8] URL <http://jfstandard.jp/summary/ja/render.do>

REFERENCES

- [1] Zimnyaya I.A. Pedagogical Psychology / Zimnyaya I.A. – M.: Logos, 2004. – 384 p.
- [2] Zimnyaya I.A. Psychological Aspects of Teaching the Foreign Language Speaking / Zimnyaya I.A. – M.: Prosveschenie, 1985. – 160 p.
- [3] Kosareva N.V. Psychological Motivation of Teaching the Foreign Language at Non-language Higher Educational Establishment / N.V. Kosareva // Russian right on the internet. – 2008. № 02. – P. 57-63.
- [4] Stolyarenko L.D. Pedagogical Psychology / Stolyarenko L.D. – Rostov-na-Donu: Phoenix, 2003. – 544 p.
- [5] Jacobson P.M. Psychological Problems of the Motivation of Human Behavior / Jacobson P.M. – M.: Prosveschenie, 1988. – 224 p.
- [6] JLC Japanese Standards Skill Chart / Japanese Language Center for International Students of Tokyo University of Foreign Studies. – Tokyo, 2011. – 15 p.
- [7] URL <http://www.jpfi.go.jp/japanese/survey/country/2013/ukraine.html>
- [8] URL <http://jfsstandard.jp/summary/ja/render.do>

The Determinants of Dynamics of Motivation of Japanese Language Studying by Ukrainian Students at Language Higher Educational Establishments

O.V. Asadchih, O.O. Khamray

Abstract. The factors of motivation of studying Japanese language by Ukrainian students were analyzed; the dynamics of motivation before entering language Higher Educational Establishment in Ukraine and after receiving the experience of studying at Higher Educational Establishment were researched. The reasons of changing the motivation component were also examined.

Keywords: *motivation of studying Japanese language, determinants and dynamics of motivation, JF Standard for Japanese-Language Education, JLC Japanese Standards Skill Chart*